

VZTAH POHLAVÍ A TYPU STUDOVANÉHO OBORU K RYSOVÉ ÚZKOSTI¹

Vysokoškolští studenti vykazují ve srovnání s běžnou populací vyšší prevalenci úzkosti, což bývá dáváno do souvislosti se zvýšenou psychickou zátěží tohoto životního období. Studium na vysoké škole je často spojeno s přechodem do dospělosti, osamostatněním od původní rodiny, zvýšenými nároky na vlastní odpovědnost a zvládání akademického stresu. Tyto nároky mohou být dále umocněny kombinací studia s pracovním zatížením a náročnou finanční situací (Dessauvague et al., 2022). Vysokoškolské prostředí tak představuje specifický kontext, ve kterém se úzkost může významně projevovat.

V psychologii je úzkost chápána jednak jako aktuální stav, jednak jako relativně stabilní osobnostní rys. Stavová úzkost označuje momentální emoční prožívání charakterizované mírou napětí, obav a aktivace organismu. Její intenzita závisí zejména na subjektivně vnímané míře ohrožení či nejistoty a na dostupnosti ochranných a podpůrných faktorů v okolí jedince. Naproti tomu rysová úzkost (úzkostnost) představuje trvalejší charakteristiku osobnosti, která vyjadřuje „míru pohotovosti k bojácnému chování a prožívání“. Tato dispozice je do značné míry geneticky podmíněná, avšak významně ji ovlivňují i zkušenosti z mezilidských vztahů, zejména v raném dětství. Stejně jako stavovou úzkost lze i úzkostnost měřit a mezi jednotlivci porovnávat (Vymětal, 2007).

Výzkumy realizované u vysokoškolských studentů ukazují, že úzkost významně souvisí s dalšími oblastmi psychického fungování. Tsitsas et al. (2019) zjistili negativní vztah mezi úzkostí a životní spokojeností. Studenti s vyšší mírou úzkosti dosahovali nižšího skóre v dotazníku životní spokojenosti, zatímco nižší úroveň úzkosti byla spojena s vyšší životní spokojeností. Statisticky významný rozdíl byl zjištěn u studentů s nízkou situační úzkostí ($p = 0,035$), avšak nikoli u nízké dispoziční úzkosti ($p = 0,30$), což naznačuje, že různé složky úzkosti mohou mít odlišné souvislosti s prožíváním kvality života.

V českém prostředí byla rysová úzkost u vysokoškolských studentů zkoumána například pomocí škály STAI-T. Knápková (2019) ve své bakalářské práci analyzovala vztah mezi úzkostností a hodnotovou orientací. Zjistila, že studenti s vyšší mírou úzkostnosti přikládají větší význam hodnotám konformity, universalismu a tradice, zatímco méně zdůrazňují hodnoty

¹ Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=681>

jako sebeřízení, stimulace, požitkářství, úspěch či moc. Autorka tento nálezn interpretuje mimo jiné tím, že hodnota sebeřízení je spojena s nezávislým myšlením a autonomním jednáním, což může být v určitém napětí s hodnotami konformity a tradice.

Podobně Bártová (2008) ve své diplomové práci zkoumala souvislost mezi úzkostností a sebehodnocením u vysokoškolských studentů. Ve výzkumném souboru vykazovalo 42,2 % studentů nadprůměrnou úzkostnost. Výsledky potvrdily, že vyšší míra úzkostnosti je spojena s nižším sebehodnocením a s nižší vnímanou sociální oporou. Naopak nebyla potvrzena hypotéza předpokládající horší akademický výkon u úzkostnějších studentů.

Dosavadní výzkumy tedy naznačují, že rysová úzkost představuje významnou charakteristiku vysokoškolské populace a souvisí s řadou důležitých oblastí psychického i sociálního fungování. Zkoumání faktorů, které mohou být s mírou rysové úzkosti spojeny, je proto relevantní jak z teoretického, tak z praktického hlediska.

Cílem této analýzy bylo zjistit, zda lze rysovou úzkost (měřenou pomocí STAI-T) vysvětlit pomocí pohlaví, typu studovaného oboru a jejich vzájemné interakce. K analýze byla použita vícenásobná lineární regrese, kde závislou proměnnou bylo skóre STAI-T a prediktory byly pohlaví (muž/žena), typ oboru (humanitně-společenské vs. přírodovědně-technické) a jejich interakce.

Výzkumný soubor tvořilo 330 respondentů, z toho 278 žen (84,2 %) a 52 mužů (15,8 %). Obory byly pro účely analýzy sloučeny do dvou širších kategorií: humanitně-společenské (H-SV) a přírodovědně-technické (P-T).

Tabulka 1: Zastoupení pohlaví a typu studovaného oboru

	H-SV	P-T	Celkem
Muži	25	27	52
Ženy	158	120	278
Celkem	183	147	330

Celý regresní model nebyl statisticky významný, $F(3, 326) = 1,26$; $p = 0,288$.

Model vysvětloval přibližně 1,15 % rozptylu rysové úzkosti ($R^2 = 0,011$). To znamená, že pohlaví, typ oboru a jejich kombinace vysvětlují pouze velmi malou část variability skóre STAI-T v našem souboru.

Tabulka 2: Výsledky vícenásobné lineární regrese predikující skóre STAI-T

Prediktor	β	SE	t	p
Pohlaví	2,16	2,29	0,95	0,345
Typ oboru	-0,83	2,95	-0,28	0,780
Pohlaví $\times$ Obor	-1,25	3,22	-0,39	0,699

Pohlaví

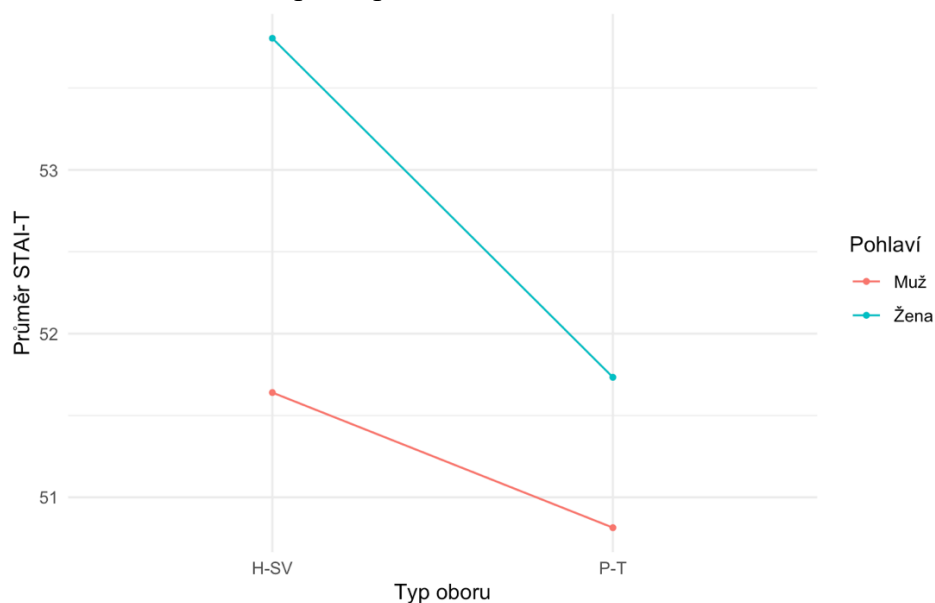
Regresní koeficient pro pohlaví nebyl statisticky významný ($\beta = 2,16$, $p = 0,345$). To znamená, že ženy měly v průměru o 2,16 bodu vyšší skóre STAI-T než muži, avšak tento rozdíl není statisticky průkazný.

Rozdíly mezi pohlavími jsou tedy relativně malé.

Tabulka 3: Průměrné skóre STAI-T podle pohlaví a oboru

Pohlaví	Obor	Průměrné skóre
Muži	H-SV	51,64
Ženy	H-SV	53,80
Muži	P-T	50,81
Ženy	P-T	51,73

Graf 1: Průměrné skóre STAI-T podle pohlaví a oboru

Typ oboru

Ani typ studovaného oboru nebyl statisticky významným prediktorem ($\beta = -0,83$, $p = 0,780$). Studenti přírodovědně-technických oborů dosahovali v průměru o 0,83 bodu nižšího skóre než studenti humanitně-společenských oborů, nicméně tento rozdíl je velmi malý a statisticky nevýznamný.

Interakce pohlaví a oboru

Interakční efekt mezi pohlavím a typem oboru nebyl statisticky významný ($\beta = -1,25$, $p = 0,699$). To znamená, že vztah mezi pohlavím a rysovou úzkostí se neliší v závislosti na typu studovaného oboru.

Interpretace

Na základě provedené vícenásobné lineární regrese nelze potvrdit, že by pohlaví či typ studovaného oboru významně souvisely s mírou rysové úzkosti. Model jako celek vysvětluje pouze zanedbatelnou část rozptylu (přibližně 1 %), což naznačuje, že variabilita rysové úzkosti je pravděpodobně ovlivněna jinými faktory, které v tomto modelu nebyly zahrnuty (např. osobnostní charakteristiky, aktuální životní situace či stresové zatížení).

Zjištěné rozdíly mezi skupinami byly malé a statisticky nevýznamné. V našem souboru se tedy neprokázalo, že by ženy vykazovaly významně vyšší rysovou úzkost než muži ani že by se studenti různých typů oborů systematicky lišili.

Literatura:

1. Bártová, J. (2008). *Vztah mezi sebehodnocením a úzkostí u VŠ studentů* (Diplomová práce), Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
2. Dessauvage, A. S., Dang, H. M., Nguyen, T. A. T., & Groen, G. (2022). Mental health of university students in southeastern Asia: A systematic review. *Asia Pacific Journal of Public Health*, 34(2-3), 172-181. <https://doi.org/10.1177/10105395211055545>
3. Knápková, H. (2019). *Souvislost mezi hodnotami a úzkostností u studentů VŠ* (Bakalářská práce). Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.
4. Tsitsas, G., Nanopoulos, P. and Paschali, A. (2019) Life Satisfaction, and Anxiety Levels among University Students. *Creative Education*, 10, 947-961.
5. Vymětal, J. (2007). *Speciální psychoterapie* (2., přepracované a doplněné vydání). Grada Publishing.